

Уладзімір Сіўчыкаў

... аказваецца, мяккі знак можа быць
вызначальным, знакавым і спалітыза-
ваным

.. ня толькі ў нашых мове.. ды.....
рэчаіснасьці...

Лысагорскія* нататкі і фацэцыі Камплімент

Доўгі час у Галіны Кліменцьеўны Макаравай узнікалі складанасьці з анкетнай графой “сацыяльнае паходжаньне”. Праблематычна было ёй аднесці сябе як да пралетарыяў, так і да сялянаў: дзед быў папом, а бацька – афіцэрам-белагвардзейцам.

У сярэдзіне 30-х гадоў дваццатага стагоддзя студыя Беларускага драматычнага тэатра (БДТ-І) сталася адзіным месцам, дзе асабліва не цікавіліся біяграфіяй, а таму пайшла яна вучыцца на драматычную актрысу.

З Купалаўскім тэатрам Галіна Кліменцьеўна зьвязала свой лёс назаўсёды. Менавіта там расквітнеў яе талент характарнай актрысы, там заслужыла яна званьні Народнай артысткі Беларускай ССР, а потым – і Савецкага Саюзу. На тэатральнай сцэне, у кіно і на тэлебачаньні давялося ёй выконваць ролі пераважна вясковых кабатаў – Дзятлічыхі, мачахі Ганны, бабы Шуры, бабы Мані, бабы Веры...

* Радкі, якія прыйшлі, надыктаваліся ці зьняліся з дыктафону, напісаліся, адрэдагаваліся на Лысай Гары, што пад слаўным Заслаўем.

І так звыкла, так натуральна увайшла яна ў вобраз, што падчас кіназдымкаў паводле Мележаўскай трылогіі ў палескай вёсцы адзін дзядок доўга прыглядаўся да яе, а потым не ўтрываў ды і кажа:

— Бачу, етыя арцісты тут усё разыгрываюць, прыдурваюцца. А што ты, звычайная вясковая баба, таўчэшся спаміж іх, што ты тут робіш?! У мяне вунь хата пустая... Дык, можа, пайшла б лепей да мяне за гаспадыню? Не сумнявайся, са мною бязьбедна, як у Бога за пазухай жыць меш!

2 лютага 1993 г.

Паспачуваў

Сустрэкае ў рэдакцыйным калідоры Юрыя С. калега-літаратар і са спачуваньнем пытаецца:

– Нешта ты пахмурны?

– Ды вось, браце, не шанцуе апошнім часам... Жонка хварэла – больш за тры месяцы пралежала ў лякарні. А цешча дык увогуле інфаркт перанесла й ледзь выкараскалася, – паспавядаўся Юрась. – Дый напісаў апошнім часам нямнога – усяго толькі дзьве гумарыстычныя аповесці.

13 сьнежня 1993 г.

Абрэвіятуры

Уладкавалася была на працу ў акадэмічны Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа жонка паэта Міколы М.

Прыйшла яна ў сектар, на непасрэднае мейсца працы, і вельмі пакрыўдзілася на прынятую там абрэвіятуру “жопіс”, якую адрасавалі ў Інстытуце супрацоўніцам – ЖОНкам ПІСьменьнікаў.

– Папрашу ня блытаць, – рашуча заявіла кабета. – Мой муж – ня просты, не звычайны пісьменьнік, а паэт!

Загадчык сектару Аляксандар Б., якому расказалі пра жаночую крыўду, меланхалічна разважыў:

– Ну што ж, калі яна ЖОНка ПАЭТА, дык давядзецца нам усім у адносінах да яе выкарыстоўваць іншую абрэвіятуру, іншае скарачэньне: “ЖОПАЭТА”!

21 студзеня 1994 г.

Сузіраньне

Славутая перакладчыца японскага класіка Басё на расейскую мову Вера Маркава нарадзілася ў Менску. Гэта яшчэ адна нітачка, яшчэ адна містычная сувязь паміж Японіяй і Беларусьсю, якіх, пры жаданьні, можна знайсці нямала.

Турыстаў у Японіі прывозяць на пляцоўку, адкуль відаць Фудзіяма, і пакідаюць там на некалькі гадзінаў. Тыя абураюцца: што мы будзем рабіць тут гэтулькі часу?! “Сузіраць прыгажосьць”, – чуюць яны ў адказ.

Думаю, што і ў беларусаў ёсьць гэткае ж імкненьне да цярплівага сузіраньня характа. Спыніцца, засяродзіцца й сузіраць – гэта вельмі карысна. Любы беларус можа прыйсьці, прыкладам, да гарадзенскай Каложы й сузіраць гэты цуд гадзінамі. Альбо прыйсьці да полацкай Сафіі, да Сынковіцкай царквы-крэпасці, няспешна абходзіць іх і падоўгу любавецца іхняю красой. Альбо папросту ляжаць на сьпіне й бясконца глядзець на аблогі.

А калі павярнуць пытаньне “Ці падобныя сьветапогляды беларусаў і японцаў?” у гумарыстычны бок, дык ані заходні, ані ўсходні чалавек аніколі ня стоміцца, як бы доўга яны ні працягваліся, сузіраць чатыры рэчы: як цячэ вада, як гарыць агонь, як яму выдаюць грошы і як іншы працуе, а ён тым часам адпачывае.

23 ліпеня 2004 г.

Няміга-рэчка

Хатні факс-мадэм прынёс дзевятнаццаць лістоў, у тым ліку – і ад дачкі Алесі, што паехала ў моладзевы летнік пад Львоў кіраўнічкаю беларускай дэлегацыі на міжнародны семінар “Еўрапейская мазаіка”. Піша на беларуска-заходнеўкраінскай трасянцы, з гумарам і самаіроніяй, а я па-добраму зайздросчу нашым дзецям, якія маюць зусім іншыя стартавыя мажлівасці.

Месяц таму ездзіў са сваімі дзяўчатамі ў вандроўку на Браслаўшчыну, а калі праязджалі па Глыбоччыне, дык згадвалі, што адтуль паходзяць бацькі рэжысёра Ежы Гофмана, які зьняў, а ў тым ліку – і на Глыбоччыне, гістарычны блокбастэр “Патоп”. Пад такой самай назваю атрымаў па электроннай рассылцы й падборку фотаздымкаў, зробленых у сталіцы ўчора пасля залевы. Асабліва ўразлілі падтаплены тунель транспартнага тунелю на вуліцы Няміга, сутарэньняў Петрапаўлаўскага сабору й гандлёвага дому “На Нямізе”. Мімаволі прыгадалася магутная й нечаканая навалніца, якая прагрымела па-над горадам некалькі гадоў таму, пагнала ў падземны пераход станцыі метро “Няміга” сотні маладых людзей і прывяла да жудаснай трагедыі на прыступках.

Кажуць, што творцы здольныя прадбачыць падзеі – і трагічныя таксама.

Дык ці ня тую трагедыю прадбачыў Рыгор Сітніца, калі маляваў прыступкі пераходу яшчэ дзесяць гадоў таму? І ці не папомсьціцца людзям ізноў, ці не пакажа свой нораў згаданая яшчэ ў “Слове пра паход Ігаравы” – як залітая крывёю, а цяпер – забруджаная й закаваная ў жалезабетонны калектар – Няміга-рэчка?!

26 ліпеня 2004 г.

Насуперак інтэгратарам

Чатырнаццаць гадоў таму быў абвешчаны суверэнітэт Беларусі. Дата гэтая з дзевяноста першага да дзевяноста шостага году нават адзначалася як нацыянальнае свята. Праўда, адзначалася досыць дэкларатыўна, каляндарна, будзённа. Можа, праз тое, што незалежнасьць ледзь не сама ўпала ў рукі, а кроў за яе пралілі жмудзіны пры Віленскай тэлевежы й грузіны пад сапёрнымі рыдлёўкамі? А можа, і праз тое, што называўся той дакумент надта ж па-савецку: “Дэкларацыя Вярхоўнага Савету Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі”? Адшукаў у сваім архіве даўнюю выцінанку – пажоўклы аркуш газетнай паперы. Але сёньня ані згадкі не знайшоў пра тую Дэкларацыю з дваццаці артыкулаў нават у “Народнай волі”.

Рэабілітаваў газету матэрыял, у якім пададзена сенсацыйная лічба. Паводле Незалежнага інстытуту сацыяльна-эканамічных і палітычных дасьледаваньняў амаль 35 адсоткаў апытаных назвалі першай беларускай дзяржаваю Вялікае княства Літоўскае! І гэта пры тым, што некалькі месяцаў таму па васьмнаццаць, сямнаццаць і пятнаццаць адсоткаў мелі, адпаведна, Рэспубліка Беларусь, БССР і БНР. Калі верыць гэтым лічбам, дык вынікае, што ў беларусаў насуперак усім інтэгратарам размываецца постсавецкі кансерватызм і расьце жаданьне легітымізаваць, абгрунтаваць для саміх сябе беларускую дзяржаўнасьць. Таму сёньня суайчыньнікі мусілі б узьняць флеты, каб свята нацыянальнага яднаньня як мага хутчэй вярнулася ў календары.

Павінна будзе паявіцца ва ўсіх нас і іншае каляндарнае свята. Пра Дзень беларускай вайсковай славы нагадаў Мікола Купава. Здавалася б, у засьмяглым мегаполісе пануе “мёртвы сезон”, а вось Мікола шчыраваць не стамляецца. У якасьці запрашэньня да ўдзелу ў мастацкай выставе даў ён раздрукоўку тэма-

тычнага плану “490 гадоў ад часу Вялікай бітвы пад Воршай (8 верасня 1514 году)”.

27 ліпеня 2004 г.

Жыцьцядайнае энергетыка

Кожнага разу, як еду ў Жодзіна, цягну, як той кніганоша, торбы кніжак. Навінкі з выдавецкіх запасаў асядаюць на паліцах гарадскіх бібліятэк, мастацкай школы, у прыватных зборах сваякоў.

Дырэктарка краязнаўчага музею Галіна Іванаўна Аніскевіч падрыхтавала да подпісу цэлы стос актаў на перададзеныя раней экспанаты. Правяла і па музеі, а дакладней, па ягоным памяшканні, бо экспазіцыя яшчэ не разгорнутая. Як заўсёды, не стае на культуру фінансаў, ды і сам будынак былога гарсавету, збудаваны ў 1956 годзе, патрабуе дбайнага рамонту і прыстасавання. Але ягоны сталінскі ампір з правінцыйным наівам мне да душы.

У горадзе два помнікі Леніну. Вобраз, што пры былым гарсавеце, – больш прагматычны. За брэжнеўскім часам Уладзімір Ільіч паказваў жодзінцам шлях у сталюку, якая месцілася на процілеглым баку плошчы, а цяпер будынак той арандуе прадпрыемства, што разьлівае воцат. У тым самым накірунку паехалі з Галінай Іванаўнай на маёй “Audi”, бо пагадзілася яна пабыць за гіда і ў жодзінскага цудатворцы Генадзя Пузанкевіча.

Лясьнік, цясьляр, пчаляр, садоўнік, арнітолаг, фотамайстра авалодаў яшчэ і ўнікальнай прафесіяй таксідэрміста. На ягонай сядзібе – аранжэрэя з экзатычнымі расьлінамі, сажалка-копанка, шыхт з хлёўчукоў, клетак і вальераў, у якіх даглядаюцца птушкі і жывёлы ад фазанаў да... нільскага кракадзіла. У садзе – альпійскія горкі, пасадкі кедрача, грушы, прышчэпленыя на рабіне, яблыня, на якой плады трынаццаці (!) гатункаў... Выклікаюць захапленне і фаліянты са здымкамі, зробленымі спадаром Генадзем на Беларусі, у Архангельскім краі, у Сібіры, на Далёкім Усходзе, так і на выспе Шры Ланка і ня ў менш далёкай Кеніі. Але галоўная “разынка” – гэта, безумоўна, калекцыя пудзілаў птушак і жывёлаў на 260 (!) адзінак.

Сядзібу Пузанкевічаў пачыналі асталеўваць яшчэ прадзед, дзед і бацька спадара Генадзя. Цяпер будуюцца на суседнім участку ягоны сын. Дый увогуле жодзінцы, падобна, спадзяюцца найперш на саміх сябе. Пашырае веранду мой шурын Мікола, паціху даводзіць да ладу *свой* катэдж стрыечны брат Ігар. Кажу *свой*, бо Алесь Аркуш, жодзінец ад нараджэння, чамусьці дагэтуль упэўнены, што катэдж той належыць мне.

Гадаваліся мы з Алесем на вуліцы з тыпова беларускаю назвай Партызанская. Дамы нашыя стаялі ледзь не насупраць, а ўскормленыя мы былі, у адрозьненне ад Ромула і Рэма, малаком не ваўчыцы, а “літаратурнай” каровы. Карову тую трымаў Алесеў дзед, а нашая сям’я купляла ў яго малако.

Але і цяпер, калі наезджаю ў Жодзіна, хораша запітваюся ня толькі з крыніцы па-за плацінаю на Плісе і вішнямі з саду дзядзькі Вані, але і жыцьцядайнай энергетыкай зямлі, якая ўгадавала. А сярод людзей, якія мяне расьцілі, і баба Вольга. Яна дагэтуль заве мяне Вавусем і шчыра радуецца прывезеным са сталіцы пачастункам. Вось ужо васьмнаццаць гадоў як нападспаралюшаваная інсультамі, яна як саматужны філосаф услых разважае пра рэтрэспектывы і персьпектывы жыцьця. Днямі дачакалася праўнука, цяпер чакае свайго васьмідзесяцігоддзя.

28 ліпеня 2004 г.

Пад знакам Быкава

Па электроннай пошце адаслаў віншаваньне з днём народзінаў дачцэ Хрысь-

ціне. Праз сеціва, спадзяюся, атрымае яна яго ў Інтэрнэт-клубе ў польскім горадку Леба, што на Балтыцы.

Дзень зьнітаваны і з другім нараджэньнем. Сёньня давялося мне выконваць ролю шчаслівага мужа і бацькі – забраў з “радзілкі” сваю пляменьніцу і хрэсьніцу Ірыну з яе немаўляткам-“ільвянём”, бо ягоны сапраўдны бацька, найвыдатнейшы альтыст Хахлоў (ня блытаць з альтыстам Данілавым расейца Уладзіміра Арлова, якога ня блытаць з нашым пісьменьнікам Уладзімерам Арловым дый рэжысёрам Уладзімірам Арловым!) толькі ў нядзелю вернецца з гастроляў у Аўстрыі.

А звычайная пошта прынесла з Чыкага пульхныя капэрты ад аднаго з маіх літаратурных настаўнікаў Ванкарэма Нікіфаровіча. У іх – выразкі з беларускамоўных і рускамоўных газетаў, сярод якіх і пераклад на рускую мову быкаўскай прыпавесці “Кошка і мышка” – мая першая заакіянская публікацыя. Гэта ў чымсьці сімвалічна, бо на заўтра запланаваныя перамовы з Уладзімірам Ільчом Лапцёнкам пра сумеснае выданьне “Доўгай дарогі дадому” па-руску.

Апублікаваньне нязнаных твораў, прэзентацыі новых выданьняў, навуковыя канферэнцыі, літаратурныя вечарыны – увесь год праходзіць пад знакам Васіля Быкава!

29 ліпеня 2004 г.

Падабенства

На прэзентацыі маёй кнігі танка і хоку “Высакосны год” у Музеі гісторыі беларускай літаратуры гаворка вялася і пра падабенствы ў беларускай і японскай культурах.

На жаль, маршалак – графік Рыгор Сітніца так і не пасьпеў даць слова скульптару Алесю Шатэрніку, які апошнім часам практыкуе і як жывапісец.

Але на фуршэце з сапраўдным сакэ апошні ўсё ж падзяліўся сваім мастакоўскім назіраньнем найперш перад супрацоўнікамі японскай амбасады Саічы Такахасі і Ханадай Тамока.

Нацыянальныя сьцягі абедзвюх краінаў маюць белы дый чырвоны колеры.

Чырвоны круг на белым тле заканамерны для астраўной краіны, для краіны ўзыходзячага сонца.

А чырвоная палоса на нашым штандары можа асацыіравацца і з крывавасьцю войнаў, што пакутным шляхам пралягалі па нашай зямлі.

4 сьнежня 2004 г.

Найдаражэйшы каньяк

Пасьля аднае калектыўнае выставы мастакі-графікі бралі кроплю дый заспачаліся былі, хто з іх смакаваў самы экзатычны дый самы дарагі напой.

У апошняй намінацыі пра сваю бясспрэчную перавагу абвясціў Канстанцін Ш.: “А я смакаваў каньяк за тысячу даляраў!”

Заінтрыгаваныя калегі прыціхлі, каб выслухаць ягоныя аргументы.

Аказалася, што сыходзіў нека Косьця ўвечары ад знаёмцаў дый дазволіў сабе на разьвітаньне кілішак каньяку, маўляў, дахаты даеду без прыгодаў, бо гэта зусім поруч – літаральна пару кварталаў. Аднак толькі вырулілі з двара на праспект, як прыпыніў яго аўтаінспектар-ДАІшнік.

Папрасіў паказаць дакументы і, як на злосьць, унохаў у салоне сваёй дзяжурнай машыны пах сьпітнага!

Натуральна, не схацеў Канстанцін страціць вадзіцельскія правы дый стаў дамаўляцца, каб разыйсьціся з інспектарам палюбоўна, а гэта значыць праз грашовы штраф.

Раскрыў партманетку, а ў ёй – толькі дробныя беларускія купюры ды сотка баксаў!

Давялося ахвяраваць далярамі...

Так пяцідзесяціграмовы кілішак абыйшоўся Канстанціну фактычна ў сто даляраў, а паўлітровік адпаведна – у тысяччу “зялёных”!

25 сакавіка 2005 г.

Ь

Адзін з шырока растыражаваных і выстаўленых у расейскай сталіцы плакатаў гарадскім уладам і службам давялося дэмантаваць. А вінаваты аказаўся лішні мяккі знак!

Замест “Не спіцца ветэранам” на бігбордах красавалася “Не спіцца ветэранам”!

Гэты прапагандысцкі “шэдэўр”, зразумела, не знамыснасьць, а вынік перадсвяточнай істэрыі або нават банальнай непісьменнасьці выканаўцаў.

Але, аказваецца, мяккі знак можа быць вызначальным, знакавым і спалітызаваным ня толькі ў нашых мове ды рэчаіснасьці!

1 красавіка 2005 г.

Наскія імёны

Раз-пораз набягаюць, накатваюць хвалі моды то на адныя, то на іншыя экзатычныя імёны дзецям.

А мне, бывае, прыгадваецца, як цешча-нябожчыца расказвала, што прыходзіла да яе ў вёску Траянаўка, што на Барысаўшчыне, нямоглая бабця Хрысьціна. Прыйшла пешкі за сем кіламетраў са свайго Пагарэлага й папрасіла:

– А Настачка, а мая ты галубка! А пакажы ж ты мне сваю ўнучачку, якую завуць гэтак жа ж, як і мяне! Бо колькі ўжо гадоў я адна кругом з такім іменем...

Гэтаксама з прыемнасьцю згадаваю, як пазалетась забіраў з экспедыцыі са знакамітага Брылеўскага поля, вывозіў на легкавіку сяброў-гісторыкаў. Ці не адзіны наш арабіст, прафесар Валянцін Рабцэвіч апынуўся на заднім сядзеньні поруч з маёй малодшай дачкою і, пазнаёміўшыся, доўга расказваў пра яе цёзку – шведскую прынцэсу Хрысьціну Аўгусціну Вазу, якая надзвычай многа зрабіла для сваёй краіны, зычыў ёй гэткіх самых здзяйсненняў для Беларусі...

І яшчэ пра адно імя.

Не адразу скеміў, што імя цешчынай стрыечнай сястры Прасінка – гэта вясковы, гутарковы варыянт слаўнага ў нашае гісторыі імені Еўфрасіньня.

Недзе з год таму падараваў яго як варыянт, як адно з магчымых для Фросі, унучкі Міхася Аляксандравіча Тычыны, аднаго з ліцэйскіх выкладчыкаў маёй Хрысьціны.

29 жніўня 2005 г.

Персанальны комп

Выпадкова дазнаўся, што Васіль Уладзіміравіч Быкаў у чэрвені, літаральна за некалькі дзён да свайго адыходу ў лепшы сьвет ахвяраваў грошы на кампутар для Дамінічкі – унучкі Рыгора Барадуліна.

А ў жніўні дзядзька Рыгор і Алесь Камоцкі далажыліся крыху да тае сумы, а апошні сабраў ды аддаваў надзвычай прыстойны як для школьніцы кампутар.

Персанальны комп ад класікаў нашага прыгожага пісьменства.

5 сьнежня 2005 г.

Пытаньні крыві

Мабыць, слушная жончына здагадка-азарэньне: напэўна ж, нездарма апынулася ў Парыжы беларуская дзяўчына Надзея Хадасевіч з мястэчка Зембін. Хутчэй за ўсё, паклікала яе ў Францыю кроў. Паклікалі тыя кропелькі гальскае крыві, якія пацяклі, запульсавалі ў жылах яе продкаў напачатку дзевятнацатага стагоддзя, пасля таго, як на Барысаўшчыне некалькі месяцаў кватаравалі напалеонаўскія войскі. Пад Зембіным і дагэтуль стаіць так званы Напалеонаў дамок...

Дык ці не да далёкіх сваякоў выправілася напачатку дваццатага стагоддзя Надзея з надзеяй ці нават з пэўнымі гарантыямі?

Мабыць, была пэўная наканаванасьць і ў тым, што сталася яна навучэнкаю, а потым і жонкаю, стваральніцай музея і захавальніцай творчай спадчыны славутага французскага кераміста і манументаліста Фернана Лежэ?!

Як казаў адзін з Булгакаўскіх герояў: "Пытаньні крыві – самыя складаныя пытаньні ў сьвеце".

5 лютага 2006 г.

“Стаіць статуя...”

Пасьля адкрыцьця “Лініі Сталіна”, адметнага мілітарнага “скансена”, беларусы атрымалі яшчэ адзін “падарунак”. Усталяваньне ўжо трэцяга ў краіне помніка Дзяржынскаму – яшчэ адзін пэўны знак на шляху адкату сістэмы да талітарызму, на шляху вяртаньня да сталінізму.

Зразумела, хто асабіста даў “дабро” на ўсталяваньне такога манументу. Вядома, што адкрывалі яго галоўны чэкіст і галоўны памежнік рэспублікі. Вядома таксама, што “шэдэўр” ёсьць дакладнай копіяй таго, што шаснаццаць гадоў таму быў дэмантаваны на маскоўскай Лубянскай плошчы падчас дэмакратычных пераменаў у Расіі.

Але чамусьці сарамліва замоўчваецца, хто са скульптараў адхапіў і выканаў плагіятарскі заказ. І вось яшчэ што цікава: пэўна ж, прасілі верныя нашчадкі “жалезнага Фелікса” аддаць ім масянжовага (або жалезнага і насамрэч?) Дзяржынскага ў расіянаў, каб не выдаткоўвацца на выраб рэлікта-копіі? І самы імаверны адказ быў такі: “Не дамо, бо самі паставім яго праз год-два на належнае, ранейшае, гістарычнае мейсца!”

І ці не надумаюцца “нашыя”, традыцыйна ўжо працуючы на апярэджваньне малодшага брата-расейца, паставіць перад Палацам Рэспублікі куды больш маштабны стод – кштату таго, што стаяў на сталічнай плошчы да 1953 году?!

6 чэрвеня 2006 г.

Гэтае салодкае слова – “халява”!

Аднаго разу перастрэў у вагоне метро Алеся К.

Разгаварыліся, а за два перагоны пасьпеў ён пахваліцца і тым, што быў у Доме друку і вяртаецца адтуль не з пустымі рукамі.

– Надоечы выйшла анталогія вершаў і песьняў пра каханьне. “Яна і я”. Уключаны туды й верш Міколы Маляўкі, а я хачу зрабіць сябру сюрпрыз. Даўно ведаю дзявок з цэху ўпакоўкі... Падышоў, а яны далі мне адзін том...

Ніякаватасьць мая зьмяшалася са здзіўленьнем і абурэньнем. Як гэта – “далі”?! Даць або падарыць можна толькі тое, што табе належыць!

Да таго ж, калі і “здабыў” такі трафей, дык не хваліўся б! Дапуская – мог ня

ведаць Алесь, што якраз я за дырэктара ў выдавецтве, што фігуруе на тытуле кнігі. Але ж я пазначаны ў ёй і як укладальнік тому, і як ягоны рэдактар!

І гэта ўсё пры тым, што сам Алесь узначальваў адзін час выдавецтва “Юнацтва”!

Пагартаў на працы слоўнікі, а ў тым ліку і пяцітомны “Тлумачальны...”. І яшчэ раз пераканаўся, наколькі неаператыўна рэагуе лексікаграфія на многія моўныя зьявы, асабліва ў размоўнай лексіцы і ў моладзевым слэнгу.

Слова “халява” падаецца там толькі як частка бота і як выдзьмутая шкляная цыліндрычная загатоўка. Але й ні паўслова пра выразы кшталту “атрымаць на халяву”, што значыць задарма, не заплаціўшы!

11 верасня 2005 г.

Альтэрнатыва

Часам нядобразычліўцы, што беспамылкова адчуваю па інтанацыях, пытаюцца:

– А ў якім вы пісьменьніцкім саюзе, Уладзімір Мікалаевіч?

– У адзіна правільным і самым сапраўдным, у тым самым, які быў утвораны ў 1934 годзе на загад Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна, у тым, у які ўваходзілі Народныя паэты і пісьменьнікі Янка Купала і Якуб Колас, Аркадзь Куляшоў і Максім Танк, Міхась Лынькоў і Іван Мележ, Васіль Быкаў і Янка Брыль...

Адказ гэты, як правіла, аказваецца вычарпальным і не вымагае дадатковых каментароў зламасынікам і правакатарам.

27 траўня 2006 г.

Хлусьняры

Учора, у нядзелю, ледзь даехаўшы да ляркарні ў Аксакаўшчыне, памёр мой даўні знаёмец Лёня Буланаў. Быў ён старэйшы ад мяне на чатыры гады і ўсяго два гады таму разьмяняў шосты дзясятак. Хіба ж гэта мужчынскі век?!

Зразумела, шкада яго, шкада былою жонку Тацьцяну і двух сыноў – Паўліка з Андрэем. Але й страшэнна абурэе той хлусьлівы цынiзм, з якім пасьяля нядаўняга інфаркту медыкі паўпісвалі ў эпiкрыз (тады яшчэ жывому Лёню!) залiшнюю вагу, празьмернае спажываньне алкаголю і нават... курэньне! Ведаю – усё гэта мана і дужа нагадвае сьведчаньні міліцыянтаў пра тое, што на дэманстрацыі брудна лаяўся падлетак... — глушэц і нямка ад нараджэньня!

Упэўнены, што насамрэч прычынаю адыходу беларусаў сярэдняга веку – Чарнобыль, які менавіта цяпер, праз дваццаць гадоў пасьяля выбуху, актывізаваў сваё чорнае жніво. Хто захоча, той прыгадае, што напрыканцы 80-х мінулага стагоддзя абазнаныя японскія спецыялісты прадказвалі, што менавіта праз дваццаць гадоў, менавіта гэтым часам на Беларусь абрынецца цунамі сардэчна-сасудзістых і анкалагічных захворваньняў!

А між тым нашыя ўрадоўцы публічна заяўляюць, што наступствы Чарнобылю перабольшаныя. Яны працягваюць труціць людзей забруджанымі радыёнуклеідамі прадуктамі і разьмяркоўваць выпускнікоў у Чарнобыльскую зону! Але ж пра чысьціню сваёй кармушкі яны дбаюць спраўна, а іхнія дзеці, пляменьнікі і ўнукі на Брагiншчыну не трапляюць! Гэтаксама, можна не сумнявацца, абмінуць іх цяперашнія падвышкі ў аплаце за навучаньне, якія сталіся сапраўдным шокам (а камусь, мажліва, і інфарктам!) для тысячаў студэнтаў.

Што ж, зноў бачым, як постсавецкая дзяржава дзейнічае ў “лепшых” традыцыях дзяржавы сталiнска-савецкай, як перакладае яна свае праблемы на плечы грамадзянаў – нават коштам іхніх жыцьцяў!

Дык чаму ж тады не хлусіць дактарам, калі чуюць яны, як штодня цынічна хлусяць найвышэйшыя службовыя асобы?!

18 верасня 2006 г.

Баракальны кандацьер

Разам з загадчыцай жодзінскага краязнаўчага музею Галінай Іванаўнай Аніскавіч наведаў Гістарычны архіў. Упершыню на свае вочы, з хваляваньнем пабачыў і пагартаў “Смалявіцкі інвентар 1643” (“Inwentarz Smolewicki 1643”).

Менавіта ў гэтым даволе сьціплым, але з дзівоснай каліграфіяй, дакуменце ўтрымліваюцца першыя пісьмовыя згадкі пра маё роднае Жодзіна. Напачатку менавалася яно Багуслаў Поле паводле імені ягонага заснавальніка – князя Багуслава Радзівіла. У адной з іх гаворыцца, што “пад места Багуслаў Поле высечана 400 пляцовак, большасьць з якіх ужо разьмеркаваная. Рээстр у пана Чэрніка”.

Гэта, па-першае, значыць, што шукаць ранейшых зьвестак пра Жодзіна ня варта, а па-другое, дакумент гэты сьведчыць пра 363-гадовы ўзрост гораду. Цяжавата будзе адмахнуцца ад яго культуртрэграм, што прыехалі з расейскае правінцыі 40 гадоў таму будаваць Беларускі аўтазавод і дагэтуль сьцьвярджаюць, нібыта гісторыя гораду пачалася з іх!

Паздымаў вокладкі, а таксама найбольш цікавыя старонкі і з пазьнейшых інвентароў лічбавым фотаапаратам, а потым скінуў фоткі ў кампутар, запісаў на дыск для жодзінскага музею.

Знайсьці б яшчэ непасрэднае распараджэньне князя Багуслава пра заснаваньне гораду! Маю надзею адшукаць яго падчас перакладу і падрыхтоўкі да выданьня “Аўтабіяграфіі” Багуслава Радзівіла. У польскамоўным томе, які здабыў дзякуючы Сяргею Кавалёву, акрамя ўласна жыцьцяпісу і дыярыюшу, зьмешчаны важкая прадмова, навуковыя каментары, храналагічныя табліцы, іменны і геаграфічны паказальнікі і нават частка эпістальнай спадчыны.

А Алесь Аркуш піша па электроннай пошце, што пазнаёміўся ў Беластоку з тамтэйшым гісторыкам Янам Сядлецкім, які напісаў, выдаў нядаўна і нават падараваў яму кнігу “Багуслаў Радзівіл у Бранску”. (Бранск тут – гарадок пад Беластокам).

За добрую вестку прымаю і тое, што новы жодзінскі мэр Васіль Грышчанка некалькі гадоў працаваў у Нясьвіжы, і, мажліва, праз тое вельмі прыхільна ставіцца да айчыннай гісторыі, а ў прыватнасьці, і да Радзівілаў. Хочацца верыць, што стане ён саюзьнікам і паспрыяе таму, каб паставіць у Жодзіне конны помнік заснавальніку гораду.

22 верасня 2006 г.

P.S. На нядаўняй сустрэчы жодзінскіх мастакоў удалося забясьпечыць раней нязнанымі іконаграфічнымі матэрыяламі і Аляксея Марачкіна. Падгаварыў і яго напісаць Багуславаў алейны партрэт або нават сюжэтнае палатно да выставы “Жодзінцы”.

Быў бы куст, а варона знойдзеца!

Ад Марыі Ш., жанчыны вельмі вострай на язык, пачуў пра ратацыю кадраў лысагорскіх “стукачоў”. Аказалася, што зьмяняюць яны адзін аднаго на “пачэсным” пасту на нашых літарацкіх лецішчах “Узгор’е-2”, што на знакамітай Лысай гары пад Заслаўем: павінны ж “ворганы” ведаць, чым дыхаюць пісьменьнікі.

Доўгі час пры пасадзе быў клышаногі Яўген К., якога адпаведным чынам ахарактарызаваў Васіль Уладзіміравіч Быкаў у сваіх мемуарах “Доўгая дарога дадому”.

Потым нібыта заступіў вайсковец-адстаўнік М., “той, што ня Дунін”, як паджартоўваў з яго Вячаслаў Уладзіміравіч Адамчык.

А цяпер, лічаць, прыступіў да абавязкаў – цягаецца па чужых участках, як памаўзьлівы кот, сочыць, падслухоўвае, вывіжоўвае і даносіць куды трэба – Сяргей В., вулічнік, як заве падобных яму Леанід Дранько-Майсюк.

Бамжом ці бяздомнікам называць яго не выпадае, бо фактычна захапіў ён дамок інтэлігентна-рахманага Максіма К. і пачуваецца за гаспадара ня толькі ў ім, але і па ўсім навакольні...

– Хіба Рабінзон, як цвельяць яго за тое, што амаль бязвылазна сядзіць на Лысай гары, можа пражыць з градаў ды з таго, што зладзіць якой удаве пляцень або выцягне корч?! Мабыць, мае і з іншага мейсца грашовую падпітку, – разважае кабета і падсумоўвае: – Балота ня будзе бяз чорта!

28 кастрычніка 2006 г.

Пакараньне

Неяк у сярэдзіне васьмідзясятых гадоў Сьцяпан Хусейнавіч Александровіч замест адной са сваіх лекцыяў адвёў нас, тагачасных студэнтаў-беларусістаў, на вуліцу Даўгабродскую і з гадзіну расказваў пра літаратараў, пахаваных на сталічных Вайсковых могілках.

Тым самым часам на кінаэкранах з аншлагамі йшоў фільм Тэнгіза Абуладзе “Пакаяньне”, які шакаваў глядачоў адной з сюжэтных лініяў. Паводле яе дачка рэпрэсаванага ў канцы 30-х гадоў грузінскага мастака выкопвала нябожчыка Катэ Аравідзе, мэра гораду і фактычнага ката ня толькі яе бацькі, а і сотняў гараджанаў, бо той, на яе думку, ня меў права ляжаць у роднай зямлі.

А сёньня, перад юбілейнай паэтычнай вечарынаю Генадзя Бураўкіна ў Палацы мастацтва дазнаўся ад Уладзіміра Содаля, што і ў нас, нібыта рахманых, ціхмяных і талерантных беларусаў, папраўдзе быў аналагічны выпадак.

Дачка літаратара Эдуарда Самуйлёнка прызнавалася, што ў лютым 1939 году, нараніцу пасьяла пахаваньня бацькава магіла на Вайсковых могілках (у цэнтры Менску!) аказалася раскапаная, труна раструшчанаю, а сам нябожчык – павешаным на дрэве па-над магілаю!!!

Каму ж так не дагадзіў пры жыцьці аўтар зборніка прозы “Дачка эскадрона” і раману “Будучыня”, у якім паказана жыцьцё грузінскага народу, хто ня даў яму спакойна спачываць у роднае зямлі, за што так жахліва папомсьціўся?!

30 лістапада 2006 г.

Альбінос

Пабачыў тэлесюжэт пра белага вераб’я, што пасяліўся пры кінатэатры “Кастрычнік” і начуе сярод галінаў сасны на альпійскай горцы. Лічыцца, што ў яго і ў ягоных суродзічаў практычна няма ворагаў: ястрабы-перапялятнікі не лятуць у горад.

Не паленаваўся і схадзіў наступнага дня спраўдзіць убачанае на яве.

І праўда, некаторыя менчукі-кінааматары ахвотна падкормліваюць альбіноса, бо вераць, што той прыносіць удачу.

14 сьнежня 2006 г.

Гонар і ўдзячнасьць

Хрысьціна даслала SMS-ку, у якой кожны сказ – клічны: “Tatka! Ja pastupila! Warszawa – maja!”

Гэта значыць, што акрамя іспытаў паспяхова прайшла яна і сумоўе, сталася студэнткаю Варшаўскага ўніверсітэту!

Ганаруся дачкою і вельмі ўдзячны выкладчыкам як Рэспубліканскага каледжу мастацтваў імя Івана Ахрэмчыка, так і Беларускага гуманітарнага ліцэю імя Якуба Коласа за тое, як навучалі і выхоўвалі яе.

17 ліпеня 2007 г.

Райскія кветкі

У Раі на васьмі лысагорскіх сотках гадуюцца блізу сотні відаў і гатункаў кветак!

Сказаў пра гэта Леаніду Дранько-Майсюку падчас аднаго з нашых сумесных выездаў на літаратурную імпрэзу ў Слуцк. Да некаранаванай сталіцы беларускіх кветкаводаў мы з ім покуль што не даехалі, але ураджэнец Давыд-Гарадка адрэагаваў імгненна. Параіў ён напісаць прэзаічны цыкл “Раіны кветкі” са ста замалёвак, а ў кожнай празрыста і далікатна апісаць з натуры адну з кветак, адзначыць, якія вобразы і асацыяцыі выклікае яна ў мяне, якія алузіі і карціны зьяўляюцца ад гучаньня назваў па-беларуску і на лаціне, адзначыць схільнасьці, звычкі і ўпадабаньні...

Сумняваюся, што вазьмуся калі-небудзь за падобны праект, бо, да сораму свайго, нават найменьняў некаторых кветак ня ведаю.

Але ўдзячны Лёню за падобныя падказкі-падштурхоўваньні. Ён – адзін з нямногіх калегаў-літаратараў, хто ня раз казаў, калі чуў цікавую на яго погляд гісторыю: “Валодзя, а ты пра гэта напісаў?! Напішы абавязкова!”

18 ліпеня 2007 г.

Нацыянальная страва

Грузінская або, шырэй, каўказская нацыянальная страва шашлык, назва якой паходзіць ад слова “шашы”, што на фарсі азначае “шэсьць” (кавалкаў), сталася ўжо і нацыянальнай беларускаю стравою.

У гэтым лёгка пераканацца – дастаткова прайсьціся ўвечары па лысагорскіх пецішчах: на кожнай вуліцы або завулку цягне апетытным дымком ад мангалу.

4 жніўня 2007 г.

Прыкрасьць

Мабыць, кожны памятае яшчэ ад школьнае лавы, як рагаталі аднакласьнікі, калі новы настаўнік знаёміўся па класным журнале з вучнямі і часам няправільна прачытваў прозьвішчы, рабіў памылкі ў націсках.

Але зусім ня сьмешна было чытаць адну з аб’яваў новага праўленьня садовага таварыства “Узгор’е-2”, у якой фігуравалі і прозьвішчы “лысагорцаў”-пісьменьнікаў. Прыкра і распачна было ля прынтарнай раздрукоўкі на вартаўнічцы, што служыць за прытулак і цяперашнім праўленцам.

Клышку перайменавалі яны ў Кмышку, Барадуліна – у Барадуліка, Законьнікава – у Заньнікава, а Ніну Загорскую “пашкадавалі” – адно толькі пазбавілі ініцыялаў...

19 жніўня 2007 г.

Кансіліум

Мужчыны на Лысай гары глядзяць на захапленне жанок кветкамі крыху паблажліва, – маўляў, сур’ёзная, мужчынская справа – глядзець дом і сад.

Экстрэмум гэткага падыходу ў наступнае праяве.

Аднаго вечару больш чым звычайна затрымалася кагорта аматараў кветак – Зіна Белякова, Яўгенія Бярэйшык і Зінаіда Дайнэка пры Раіне Шастак і яе альпійскае горцы, у якую дагэтуль так і не ўмураваныя камяні, адмыслова прывезеныя сваякамі з Альпаў.

Гаспадар суседняй сядзібы Іван Бярэйшык праходзіў поруч і не ўстрымаўся:

– Што гэта ў вас, жанкі, за чарговая нарада?

– У нас кансіліум па ландшафтным дызайне! – з гонарам адгукнулася адна з кветкаводак.

– У вас тут не кансіліум, а канвульсіум! – іранічна зазначыў, як адсек Іван.

20 верасня 2007 г.

Alma mater

У Белдзяржуніверсітэце, у alma mater, родным і мне, старэйшая дачка Алеся атрымала чырвоны (!) дыплом бакалаўра па спецыяльнасці “Псіхалаг, выкладчык псіхалогіі”!

Малайчына! Напэўна, правільна зрабіла, што пяць гадоў таму не паслухалася мяне, – не пайшла на журналістыку ці на філалогію, дзе мог бы ёй больш паспрыяць...

23 кастрычніка 2007 г.

Нашыя даты

Выступаў разам з бардам Зьмітром Бартосікам і ягоным малодшым калегам Паўлам Кузічам на літаратурна-мастацкай імпрэзе ў Смалевіцкай школе № 3.

“Колькі гадоў, – спытаўся ў старшакласнікаў, – вашым родным Смалевічам?”

І пачуў у адказ нясьмелыя выгукі: “Сорак...”, “Шэсцьдзясят...”!

Прыкра і балюча, бо насамрэч вядомыя Смалевічы больш як пяць з паловаю стагоддзяў. Прынамсі, першая пісьмовая згадка пра іх датуецца ажно 1448 годам! Вядомы быў горад спачатку як уласнасьць крэўскага намесьніка Алёхны Даргіевіча. Пазьней належаў ён выбітнаму ваяру Канстанціну Астрожскаму, славытым магнатам Радзівілам, імперскім графам Вітгенштэйнам і князям Гагэнлоэ...

Мімаволі згадаліся культуртрэгерскія словы ўраджэнца Яраслаўшчыны, колішняга дырэктара “БелАЗу” Паўла Марыева пра князя Багуслава Радзівіла: “Навошта нам гэты паляк?! Гісторыю Жодзіна трэба весьці з канца пяцідзясятых гадоў, ад таго часу, як сюды прыехалі мы і пачалі будаваць аўтазавод!”

Колісь бальшавікі былі больш шчодрыя і дазвалялі беларусам лічыць сваю гісторыю ад іхняй Кастрычніцкай рэвалюцыі...

16 лістапада 2007 г.

Нумаралагічны сон

Пад навагоднюю раніцу сасьніў лічбашэраг, а ў ім выразнае супрацьстаянне дзвюх лічбаў-суседак – 7 і 8.

Першая – сямёрка – бачылася сімвалам году, які сыходзіць, выяўлялася ў вобразе сякеры, якая адсякае ўсё спрэчнае, недасканалое і сумнеўнае, якая расьсякае вузлы нявырашаных праблемаў.

А другая – васьмёрка – успрымалася, як самая дасканалая з арабскіх або паводле іншай версіі, індыйскіх лічбаў. Нават па прастаце, лапідарнасьці і за-

вершанасьці сваёй графікі саступала яна хіба што нулю. Але самотны нуль – анішто, пустата!

Мроілася ў тым ранішнім сьне, што самадастатковая, акруглая, мяккая, акрэсьленая бяз рэзкіх рысаў і вуглоў васьмёрка прынясе ўраўнаважанасьць, спакой і дабрабыт...

А калі пакласьці васьмёрку на бок, дык можна ўгледзець у ёй і матэматычны знак бясконцаьці. Мабыць таму жадалася, каб Новы Год прынёс добрым людзям бясконцае мноства дабрабыту, безьліч посьпехаў і спаўненьня самых заветных спадзяванак.

31 сьнежня 2007 г.

*«Дзеяслоўцы» шчыра віншуюць свайго даўняга аўтара і сябра
Уладзіміра Сіўчыкава з юбілеем і зычаць яму плёну і здароўя
на доўгія гады пісьменьніцкай і выдавецкай працы
на карысьць Бацькаўшчыны...*
